

Výskumná štúdia NBS č. 2/2021

Tak blízko, pritom tak ďaleko – trhy
práce v krajinách V4.

Michal Benčík

© Národná banka Slovenska 2021
research@nbs.sk

Táto publikácia je dostupná na internetovej stránke NBS
<https://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-vyskumu>

Prezentované názory a výsledky v tejto štúdii sú názormi autora a nevyjadrujú
oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska.

Práca neprešla jazykovou úpravou.

Krátke časti textu, nie viac ako dva odseky, môžu byť citované bez predchádzajúceho
súhlasu autorov, pokiaľ bude úplne uvedený zdroj.

Netechnické zhrnutie

Trh práce v každej krajine má špecifickú štruktúru a riadi sa vlastným súborom vzťahov. Vzťahy sa formujú rôznymi reakciami na špecifické charakteristiky trhu práce. V predloženej štúdiu sa zameriavame na tieto špecifiká a popisujeme ich v jednoduchom modeli zameranom na popis konvergenzie k rovnováhe pre tranzitívne krajiny strednej Európy. V práci tiež ponúkame vysvetlenie, prečo vznikli špecifiká trhov práce v jednotlivých krajinách.

Pohyby miery nezamestnanosti možno vysvetliť troma spôsobmi:

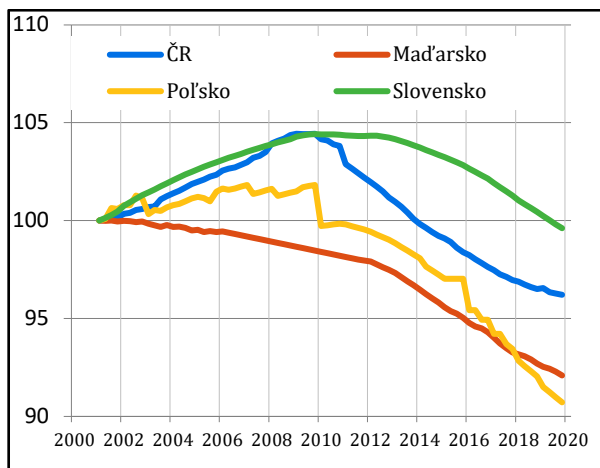
1. V kontexte hospodárskeho cyklu a Phillipsovej krivky (Gylánik a Huček 2009 a Šrámková 2010)
2. Ako funkciu štruktúrnych parametrov na trhu práce (pomer produkčnej a spotrebnej mzdy, miera náhrady, minimálna mzda a relatívne náklady kapitálu)
3. Ako funkciu dlhodobých charakteristík ponukovej stránky ekonomiky, ako sú zásoba kapitálu, reálne mzdy a výmenné relácie. Tento prístup si vyžaduje metódy schopné extrahovať dlhodobú informáciu z údajov.

V predloženej štúdiu používame dva komplementárne prístupy. Primárne sledujeme postup uvedený v bode 3. Pre každú krajinu V4 odhadujeme model, v ktorom je formulovaný dlhodobý vzťah medzi premennými ako aj rýchlosť konvergenzie k dlhodobej hodnote pre jednotlivé premenné. Z výsledkov tejto analýzy časových radov je zrejmé, že dlhodobé vzťahy nie sú v skúmaných štyroch krajinách analogické, ale že patria k dvom rozdielnym typom.

Druhý prístup je čisto popisný – interpretujeme údaje z Výberového zisťovania pracovných síl (Labor Force Survey). Z interpretácie týchto údajov možno urobiť dva závery.

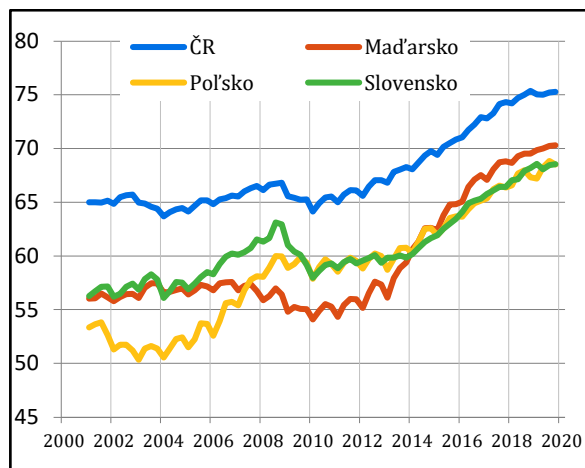
- Po prvé, z trajektórie populácie vo veku 15 až 64 rokov vyplýva, že trhy práce vo všetkých krajinách V4 boli vystavené permanentnému zápornému ponukovému šoku. V dôsledku tohto šoku sú približne od roku 2010 stúpajúce reálne mzdy asociované s klesajúcim počtom obyvateľov v ekonomicky aktívnom veku (teda klesajúcou potenciálnou ponukou).
- Po druhé, podiel zamestnaných na populácii v ekonomicky aktívnom veku rástol vo všetkých krajinách, ale v Českej republike a Maďarsku rástol prudšie ako v Poľsku a na Slovensku. Z toho vyplýva, že prvé dve menované krajiny sa s permanentným záporným ponukovým šokom vyrovnali efektívnejšie než druhé dve. Z týchto dvoch záverov vyplýva, že na trhu práce v ČR a Maďarsku prevládali dopytové šoky nad ponukovými, ale v Poľsku a na Slovensku to bolo naopak.

Populácia 15-64-ročných (2001Q1=100)

Zdroj: vlastné výpočty, Eurostat, NBS.

Miera zamestnanosti (15-64-roční)

Zdroj: vlastné výpočty, Eurostat.

Tento poznatok nám pomohol identifikovať spomínané dva typy dlhodobých vzťahov na trhoch práce skúmaných krajín. V Poľsku a na Slovensku vieme pre prevládajúce ponukové šoky identifikovať (inverznú) dopytovú krivku. Dlhodobý vzťah má potom charakter rovnice pre reálne mzdy. Tieto sú klesajúcou funkciou miery nezamestnanosti a výmenných relácií a rastúcou funkciou zásoby kapitálu. Zásoba kapitálu pôsobí na mzdy sprostredkované cez produktivitu práce. Vplyv výmenných relácií zachytáva hlavne inflačné tlaky, keďže táto premenná už obsahuje dovozné ceny a v malých otvorených ekonomikách sa dováža značná časť spotrebného koša. Naproti tomu, v ČR a v Maďarsku dominujú dopytové šoky a identifikovaná je krivka ponuky. Dlhodobý vzťah tu má podobu rovnice pre mieru nezamestnanosti, ktorá je rastúcou funkciou reálnej mzdy a klesajúcou funkciou zásoby kapitálu a (pre Maďarsko) výmenných relácií. Z toho vyplýva dôležitý dôsledok, že investície (prírastok zásoby kapitálu) sú prevažne komplementom pracovnej sily (vťahujú ju do výrobného procesu), nie jej substitútom.

Naše výsledky majú niekoľko implikácií pre hospodársku politiku. Za prvé sme ukázali, že trhy práce v ČR a v Maďarsku fungujú pomerne efektívne. Tieto trhy práce sa prispôbia stredno a dlhodobým dopytovým šokom, ktoré prichádzajú zo zahraničia alebo sú dôsledkom procesu dobiehania. Komplementarita práce a kapitálu je typická pre rozvinuté trhy práce s vysokou úrovňou zručností. Na druhej strane, rastúce reálne mzdy potláčajú zamestnanosť a majú potenciál zvýšiť mieru nezamestnanosti.

Situácia v Poľsku a na Slovensku je do veľkej miery odlišná. Neefektívnosť obsadzovania pracovných miest, ktorá je dôsledkom nedostatočnej zhody dopytu po ľudskom kapitáli a jeho ponuky, spôsobuje značné frikcie. Neefektívnosť je tu zapríčinená nesúladom dopytu a ponuky

nielen čo sa týka nesúladu zručností, ale aj regionálneho nesúladu. To zapríčiňuje nepružnosť ponuky práce aj jej neschopnosť prispôbiť sa šokom zo strany dopytu počas procesu transformácie. Je to tiež príčina, prečo je stanovenie rovnovážnej miery nezamestnanosti pre Slovensko taká výzva.

Pre hladké fungovanie trhu práce je potrebné, aby hospodárska politika čelila prevládajúcim šokom. Ukázali sme, že krajiny V4 potrebujú rôzne zameranie hospodárskej politiky na zefektívnenie trhu práce. V Českej republike a v Maďarsku by sa mala hospodárska politika snažiť nasmerovať mzdy k udržateľnej úrovni. Znamená to, napríklad podporovať politiky minimálnej mzdy, či politiku inkluzívnej mzdy. Trhy práce sa potom prispôbia konvergenciou k udržateľnej úrovni miery nezamestnanosti. Naopak, v Poľsku a na Slovensku by sa mala hospodárska politika snažiť eliminovať ponukové šoky na trhu práce. Príkladom môže byť politika pružných pracovných úväzkov. Reálne mzdy sa tak ľahšie prispôbia a trh práce efektívnejšie znova dosiahne stav rovnováhy.

Parametre VEC modelov pre krajiny strednej Európy

	Kointegrujúci vektor		Parametre prispôsobenia			Kointegrujúci vektor		Parametre prispôsobenia	
	CZ	HU	CZ	HU		PL	SK	PL	SK
Miera nezamestnanosti	1,000	1,000	-0,066***	-0,02*	Reálne mzdy	1,000	1,000	-0,258***	-0,337***
			-3,3	-1,5				-4,0	-4,0
Výmenné relácie		1,56**		-0,001	Miera nezamestnanosti	2,86***	1,12***	-0,049***	0,058*
		2,7		0		7,8	6,5	-2,9	1,7
Reálne mzdy	-0,180*	-1,11***	-0,334***	0,125**	Výmenné relácie	1,56***	0,53*	0	-0,185**
	-1,8	-5,5	-3,3	2,4		3,3	1,4	0	-2,1
Zásoba kapitálu	0,440***	1,3***	0	-0,002***	Zásoba kapitálu	-0,35***	-0,63***	0,001	0,003*
	3,0	5,50	-0,2	-4,1		-9,8	-4,7	1,1	1,5
Konštanta	-12,42	-37,17			Konštanta	-0,02	8,58		

Pozn.: *t*-hodnoty sú kurzívou pod parametrami

Literatúra

- [1] Gylánik, M., Huček, J. (2009): Odhad NAIRU v slovenskej ekonomike, Bratislava, NBS, Odbor menovej politiky
- [2] Harris, R. (1995). Using cointegration analysis in econometric modelling. London: Prentice Hall
- [3] Mayes, D. G., Vilmunen, J. (1999): Unemployment in a Small Open Economy: Finland and New Zealand, Bank of Finland Discussion Papers
- [4] Šrámková, L. (2010): Output Gap and NAIRU Estimates within State-Space Framework: An Application to Slovakia, Bratislava, IFP
- [5] Varga, B. (2013): Time Varying NAIRU Estimates In Central Europe, Working Paper 2013/6, Corvinus University, Budapest.